

Gedichten over een dementerende moeder

Alles is te weinig

'Of het schrijven hielp? Ik weet het niet. In elk geval kon ik zo de machteloosheid die ik voelde enigszins bezweren. Je probeert en probeert, maar alles is te weinig.' Vorig jaar zomer overleed de moeder van Peter Swanborn (47). In de jaren voorafgaand aan haar dood, leed ze aan vasculaire dementie. In zijn dichtbundel *Tot ook ik verwaai* probeert Peter Swanborn te verwoorden wat dit voor haar en haar omgeving betekende.

'Mijn moeder was een onafhankelijke, kritische vrouw. Sinds mijn ouders uit elkaar gingen, leefde ze alleen. Daar was ze heel stoer in. Ongeveer tien jaar geleden begon deze stoerheid af te brokkelen. Er sloop een soort hulpeloosheid in haar gedrag, en mijn broers, zus en ik begonnen trucjes te zien. Als je haar wat vroeg, draaide ze om het antwoord heen. Niet omdat ze het niet wilde zeggen, maar omdat ze het niet wist. Dat verborg ze, ook voor zichzelf. Deze ontkenning heeft lang geduurd. Het is niet gemakkelijk toe te geven dat je hoofd het begeeft. Namen waren al snel weg, maar daar hadden we het volgende op gevonden. Als ik binnenkwam, riep ik eerst: Hallo, Peter is hier! En dan antwoordde ze altijd: 'Ja, ja, dat zie ik ook wel hoor...' In 2003 moest ik een paar maanden naar het buitenland. Toen ik terugkwam, herkende ze me niet meer. Dat zei ze niet, maar ik zag het aan haar ogen.

(...) Ben ik een dokter, een klusjesman, een zoon misschien? Ze spreekt me aan met u, je weet maar nooit, en glimlacht beleefd.

Ik speel mee, alstublieft mevrouw, uw thee en schrik als ze vraagt wie dat is, die foto, die vrouw met een kind op de arm.

Wat ik al snel leerde, was dat je een dementerende nooit moet tegen spreken. Dat is een wezenlijk punt. Een dementerende leeft in een wereld die steeds verder uiteenvalt. Zodra je tegensprekt of corrigeert, vergroot je de onzekerheid en de verwarring.

(...) Spreek nooit tegen. Discussie is het begin van wankelen, onrust, verdediging, van twijfels verborgen in niets aan de hand. Iedere poging tot uitleg, correctie, nee, laat mij maar, dat gaat niet zo, dat weet je toch, vergroot het dwalen in niemandsland.

Gaandeweg verdween onze ouder-kindrelatie. Dat klinkt erger dan het is. Vreemd is wel dat je afstand moet nemen om betrokken te kunnen zijn. Dat is een paradox, maar als je je moeder als moeder blijft zien, wordt het moeilijk te accepteren dat de rollen zich omdraaien. Soms moest ik haar verzorgen als een kind. Dat was confronterend, maar tegelijkertijd groeit de intimiteit, de liefde - en dat is ook mooi.

Bibberend, smekend, doe ik het goed zo? Zij, naakt na tachtig jaar, in een warme wolk water. Ik, vol ongemak, zoekend naar een antwoord, een houding, een handdoek.

Als het verbale, het rationele wegvalt, moet je op zoek naar andere vormen van contact. Voor mijn moeder werd het fysieke heel belangrijk. Het knuffelen. Opmerkelijk, want dat hebben wij niet bepaald van huis uit meegekregen. In het verpleeghuis heb ik veel met haar geknuffeld. Zo ook de verzorgsters. Je hoort veel slechte verhalen over verpleeghuizen, maar mijn moeder is er omringd geweest door liefdevolle zorg.

Uren gevuld met reconstructie ieder antwoord direct verloren. Mijnen in Friesland, schaatsen in Limburg. De afwas in haar tas.

In de ogen van veel mensen is een leven met dementie zinloos. Ik weet het niet. Het zintuiglijke werd steeds belangrijker voor mijn moeder: tasten, proeven, zien en luisteren. Ze hield van muziek. Toen ze bijna nergens meer op reageerde, merkte je dat ze nog wel genoot van de muziek van zangeres Aafje Heynis. In de laatste week van haar leven zat ze, in dekens verpakt, in de tuin. Ze draaide haar gezicht naar de zon en zei heel langzaam: héér-lijk. Als ik iets van mijn moeder heb geleerd, dan is het wel genieten. Vanuit zen-boeddhistisch oogpunt had ze het op het laatst aardig voor elkaar. Ze leefde volkomen in het hier en nu.

Vroeger had ze zich afgekeerd kritiek geuit, gevraagd of het niet wat minder kon. Nu zit ze stil, geniet van brinta met slagroom.

Tegelijkertijd is het proces van dementie een afschuwelijk drama. Mijn moeder heeft heel lang geweten dat haar hoofd het begaf. Dan zei ze: M'n hoofd, m'n hoofd, ach, ik kan niet meer denken. Ze besepte dat er voor altijd dingen verdwenen waren. Daar was ze boos over en verdrietig. Heel erg verdrietig. Toch hadden wij het gevoel dat ze nog veel registreerde; ze kon zich alleen niet meer uiten. Het simpelweg aanwezig zijn werd dan ook heel belangrijk. Als degene naast je niet reageert, denk je al snel dat het geen zin heeft om te blijven zitten. Die gedachte is gebaseerd op verwachtingen. Als je deze verwachtingen los kunt laten, en in staat bent te geven zonder iets terug te verlangen, dan blijkt dat eenvoudigweg aanwezig zijn heel waardevol kan zijn. Ook als je geen woord met elkaar wisselt.

Gebed

Kijk haar aan en wil niets liever dan zien wat zich niet laat zien, horen wat ik niet kan horen.

Pak haar hand en smeek: keer terug, doe open, geef antwoord, hou me voor de gek, doe alsof.

Maar wie zwijgt, geeft niet op. Ze tilt haar arm, opent een oog. Alles is daar. Ik kan er niet bij.

Op www.lezen.tv leest Peter Swanborn voor uit zijn bundel *Tot ook ik verwaai*.

Dichtbundel

Tot ook ik verwaai is de tweede bundel van Peter Swanborn. In 37 gedichten geeft hij een indringend beeld van wat dementie met een mens en zijn omgeving doet. Uitgeverij Podium, € 14,50.

Gratis

Leef! geeft i.s.m. uitgeverij Podium vijf exemplaren weg van *Tot ook ik verwaai*. Wilt u kans maken op dit boek, schrijf of mail dan voor 1 juni a.s. naar *Leef!*, Vughterweg 47-B, 5211 CK 's-Hertogenbosch, leef@serviceapotheek.nl o.v.v. *Tot ook ik verwaai*.